

Situace Romů v České republice v kontextu ruské invaze na Ukrajině. Fotografie Petra zewlacka Vrabce^{4, 5}

Předkládaný výběr fotografií Petra zewlacka Vrabce pokrývá několik událostí roku 2023, skrze které zachycuje různorodé pozice Romů v situaci více či méně přímo ovlivněné ruskou invazí na Ukrajině a následným válečným konfliktem. Ještě než blíže představíme na fotografiích zachycené události, stručně shrneme jejich širší kontext, včetně několika závěrů, které lze vyvodit pro porozumění společenské pozici Romů, ale i k tématu bezpečí a sekuritizace sledovanému v tomto čísle. Činíme tak i z toho důvodu, že si uvědomujeme, že snad všechny tyto události se odehrávaly v kontextu určitého společenského napětí, bylo na ně navázáno množství emocí a konfliktních postojů i mezi Romy samotnými. V této souvislosti jsme i v rámci redakce vedli diskusi o tom, které fotografie je vhodné uveřejňovat, respektive zda všem zachyceným projevům romského aktérství dávat prostor, když se v některých případech mohlo jednat o projevy otevřeně nenávislné. Naznali jsme přitom, že větší selektivnost by v tomto ohledu šla proti stěžejnímu sdělení o různorodosti romských pozic a zkušeností, tím spíše si ale série vybraných fotografií zaslouží kontextualizující komentář.

V České republice byla pomoc pro lidi z Ukrajiny přechájecí před válkou bezprecedentní, a to jak na úrovni státní politiky, tak (snad především) na úrovni společenské. To platí i navzdory tomu, že někteří velmi rychle upozornili na existující představu o „správném uprchlíkovi“, který si pomoc zaslouží (Shmidt, Jaworsky 2022). Do této silně rasizované a genderované představy se nevešli především Romové z Ukrajiny, kteří čelili ze strany různých aktérů různým formám rasové diskriminace už po cestě z Ukrajiny, následně ale i přímo v České republice (např. Pospíšil 2022, Walach 2022, Rychlíková 2022). Přítomnost Romů z Ukrajiny způsobila médií přizívanou morální paniku, mnohá města se bránila jejich ubytovávání a státní politika pro ně v podstatě zavedla speciální kategorii pomoci, která byla zahalena do argumentu o odlišných sociokulturních potřebách

1 Jan Ort je romista působící na Etnologickém ústavu AV ČR. E-mail: ort@eu.cas.cz

2 Renata Berkyová je romistka a historička, doktorandka na ÚHSD FF UK. E-mail: renkabery@gmail.com

3 Petr zewlakk Vrabec je fotograf. E-mail: pvfoto@seznam.cz

4 Jak citovat: Ort, J., Berkyová, R., zewlakk Vrabec, P. 2023. Situace Romů v České republice v kontextu ruské invaze na Ukrajině. Fotografie Petra zewlacka Vrabce. *Romano džaniben* 30 (2) 129–141.

5 Text byl vydán v rámci projektu GAČR č. 23-09699L „Nerovné občanství a transnacionální mobilizace polských, českých a ukrajinských Romů tváří v tvář válce na Ukrajině“.

(Pospíšil 2022). Praxe vydělování romských uprchlíků z oficiální pomoci byla současně obhajována nepodloženým (a později vyvráceným) argumentem, že mezi nimi převažují osoby s maďarským občanstvím (Ryšavý 2022). Obraz romských uprchlíků z Ukrajiny akcentoval na jedné straně jejich kulturní odlišnost, na straně druhé se napojoval na historicky utvářenou sekuritizační figuru Roma, který údajně „zneužívá“ sociální systém. V tomto obrazu bylo ale cítit i vymezení vztahu mezi místními relativně „integrovanými“ Romy a cizími Romy, kteří byli exotizováni snad i pro svůj původ ve východní (resp. východnější) Evropě, každopádně ale chápání jako kulturně odlišnější, „zaostalejší“, „hůře integrovatelní“, navíc často nomadizovaní (viz např. Svoboda 2022).

Při této morální panice zde ale existovali různí další aktéři, kteří Romům z Ukrajiny vyjadřovali podporu a aktivně jim pomáhali. Mezi ty lze řadit nejen romské organizace (jako IQ Roma servis, ROMODROM nebo Identity Prague), ale i jednotlivé Romy, kteří se do pomoci zapojovali na různých místech z vlastní iniciativy. Nicméně i tato „transnacionální etnická solidarita“ měla své limity – soudě minimálně podle diskusí a komentářů na sociálních sítích a podle neformálně sdílených zkušeností dobrovolníků (romských i neromských) se i mnozí Romové vůči nově přichozím Romům vymezovali, což lze číst i jako obavu některých z nich, že přicházející Romové z Ukrajiny ohrozí jejich relativně etablovanou pozici v české společnosti, a že přítomnost „cizích Romů“ (srov. výše) by mohla spustit širší a otevřenější protiromské nálady. Zde nám přitom nejde o zpochybnění síly meziromské solidarity, ale o poukázání na některé méně nápadné vztahy, které naopak akcentují přináležení Romů k určitému regionu.

V roce 2023 morální panika okolo přítomnosti Romů z Ukrajiny v České republice utichla, čím dál více ale sílily obecně protiukrajinské nálady ve společnosti. To je nutné sledovat i v kontextu prohlubující se ekonomické krize a zeštíhlování systému státní sociální pomoci ze strany pravicové vlády. Mezi těmi, kdo vyjadřovali svou nespokojenost, byli i mnozí Romové, kteří poukazovali na to, že ve srovnání s poměrně rychlou pomocí ukrajinským uprchlíkům zůstávají jejich vlastní marginalizované postavení a protiromský rasismus dlouhodobě neřešené (např. Banga 2023b).⁶ Frustrace Romů eskalovala v červnu 2023, kdy mladý Rom zemřel následkem bitky v Brně (Ryšavý 2023c). Jako útočník byl identifikován (a později v témže roce obžalován) muž ukrajinské národnosti (ČTK 2023). Právě k této události se následně vztahovaly četné demonstrace, respektive pietní a solidární setkání, z nichž některé zachycuje předkládaná fotogalerie. Další dílčí konflikty (některé i smyšlené, viz např. Romea.cz 2023b, Ryšavý 2023f) vedly k protestům Romů i v jiných městech (např. Ryšavý 2023d; Ryšavý,

6 V této souvislosti přitom připomínali i historii protiromských postojů (ale i pogromů) ze strany etnických Ukrajinců na Ukrajině. Naopak z druhé strany začala být vláda kritizována právě za selhávání v pomoci ukrajinským uprchlíkům a jejich integraci do české společnosti, např. Uhlová 2023a, b; Zabloudilová 2022).

Samko 2023) a v létě 2023 se údajná bezpečnostní hrozba sílícího „romsko-ukrajinského konfliktu“ dostala do centra zájmu českých (nejen) mainstreamových médií (např. Bastlová 2023, Biben 2023, *Rozstřel* 2023, *Vinohradská 12* 2023). U vybraných událostí se zastavíme níže, zde bychom ale chtěli zmínit několik bodů, které jsou důležité pro zachycení různých společenských pozic a vztahů s důrazem na romské aktéry.

Zatímco některé veřejné události akcentovaly spíše nutnost mezietnické, či mezinárodnostní solidarity, jinde byly patrné ze strany (nejen) Romů otevřeně protiukrajinské postoje. Především skutečnost, že na některých demonstracích se jednotliví Romové ocitli po boku zástupců dezinformační scény a nacionalistických – jindy otevřeně protiromských – stran (někteří z Romů přitom přímo v roli aktivních lídrů dezinformační scény, viz níže), vyvolala v části společnosti minimálně zmatení, ne-li údajně „definitivní“ potvrzení toho, že Romové zkrátka nezastávají ty správné společenské hodnoty (zde vycházíme ze sledování diskusí na sociálních sítích, ale viz též Bastlová 2023). Kolektivní odsudky Romů se i z řad zástupců liberální části společnosti objevovaly především při pozdějším výskytu videí, na kterých několik Romů pochoduje nočními ulicemi města Brna a povzbuzuje se k fyzickým útokům proti Ukrajincům (Ryšavý 2023e). Domníváme se přitom, a zde je první důležitý bod, na který chceme upozornit, že klíč k vyvedení z takového zmatení leží v odmítnutí dlouhodobé a společensky zakořeněné homogenizace Romů jako skupiny s jednotnými postoji a názory. Tato homogenizace totiž nutně vede ke zdánlivé nutnosti přiřazení jednotného hodnotícího znaménka všem Romům a k falešnému dilematu, zda Romové jako skupina vyznávají ty správné společenské hodnoty. Romové jako různorodí aktéři jsou tak nejen vyčleňováni ze širší analýzy komplexních společenských procesů (potažmo ze společnosti jako takové), ale už jen na základě (připsané) etnicity je jim podsouvána odpovědnost za jednání kteréhokoli jiného Roma a odepřena možnost svěbytného společenského projevu.

Na druhé straně je nutné se zastavit u společné zkušenosti dlouhodobě neřešeného protiromského rasismu, kterou sami Romové po smrti mladého Roma v Brně formulovali ještě silněji, nově s důrazem na vlastní bezpečnost a zpochybnění nezávislosti justičního systému (srov. situaci po smrti Stanislava Tomáše při policejním zákroku, viz např. Slačálek 2023). Pochopitelně zde nechceme tvrdit, že existence protiromského rasismu předurčuje Romy k nenávistným projevům vůči jiným skupinám obyvatel a obecně k inklinaci k populistickým hnutím ve společnosti. Spíše je dobré připomenout, že to, co bylo v médiích rámováno jako „ukrajinsko-romský konflikt“, má své hlubší strukturální pozadí, a spíše než o separátní střet dvou homogenních a jednoznačně vydělených skupin se jedná o součást procesů, které vyplývají z fungování společnosti jako celku. Konkrétně například toho, že Romové i Ukrajinci jsou v české společnosti historicky častěji odsouváni do obdobných (marginalizovaných)

socio-ekonomických nik, což se v kontextu války a příchodu většího množství lidí z Ukrajiny pouze zvýraznilo (viz *Rozstřel* 2023).

Jakkoliv se ale mohlo zdát připomínání protiromského rasismu shodně, v dalších návazných důrazech se mohly projevy jednotlivých Romů (ale i rámování konkrétních veřejných událostí) výrazně lišit. Namísto homogenního romského hlasu jsme se tak stali svědky živé diskuse mezi Romy samotnými, včetně Romů dlouhodobě veřejně činných, která se dotýkala mj. toho, jakou bude mít (převažující) veřejný hlas Romů podobu (viz např. Banga 2023a; Houška 2023; *Interview ČT24* 2023; Karika 2023; Korityáková 2023; Miko 2023; Romea.cz 2023a; *Rozstřel* 2023; Stejskalová 2023; Ščuka, Mižigár 2023; Zubáková 2023). Přitom především ve veřejných debatách (Bikár a kol. 2023; Samko a kol. 2023) zřetelně zaznívaly rozdílné romské zkušenosti, podmíněné mj. socio-ekonomickým postavením, tedy řekněme třídní rovinou. Tento rozměr nám například umožňuje pochopit, proč někteří demonstrující Romové zdůrazňovali, že Lucii Fukovou, čerstvě jmenovanou první vládní zmocněnkyni pro záležitosti romské menšiny, nevnímají jako svoji zástupkyni, reprezentantku své zkušenosti, a proč ji možná i skrze její pověření vládou vnímali spíše jako součást establishmentu (viz též veřejné debaty za účasti Fukové: Bikár a kol. 2023; Samko a kol. 2023). To přitom v situaci, kdy ze strany vrcholných zástupců vlády docházelo spíše k delegitimizaci širšího apelu Romů po řešení rasismu, což v případech některých senátorů a poslanců (včetně ministra práce a sociálních věcí) vedlo dokonce k vyjádřením, která reprodukovala zakořeněnou rasistickou tezi o Romech „zneužívajících“ sociální systém (viz např. Stejskalová 2023; srov. Trlifajová, Pospíšil v tomto čísle).

Z popsaného je ale snad zřejmé, že spíše než prosazování některých veřejných projevů jako legitimnějších či správnějších nám jde o zachycení jejich plurality a o upozornění na některé vztahy, které se v homogenizovaném chápání „české“ pomoci „ukrajinským uprchlíkům“ a „romsko-ukrajinského konfliktu“ vytrácejí. Konkrétně ve vztahu k širšímu tématu tohoto čísla nám celá komplexní situace ukazuje, že o sekuritizaci není možné uvažovat jako o jednosměrném procesu, ve kterém je Romům přisouzena pozice sekuritizovaných objektů. V různých situacích totiž sami veřejně vyjadřovali představy o vlastní bezpečnosti a obavy o její ohrožení, a stávali se přitom i aktéry sekuritizačních diskursů a praktik vůči jinak vymezené skupině obyvatel, ať už vůči Romům ze zahraničí, nebo vůči Ukrajincům v Česku. Kromě toho je však nutné zmínit, že se Romové stali rovněž aktéry „desekuritizace“ (van Baar a kol. 2019), ať už reakcemi na širší narativy o Romech „zneužívajících sociální systém“ (Ryšavý 2023g), odmítnutím fenoménu radikalizace Romů (Stejskalová 2023) nebo zdůrazňováním sounáležitosti s výše jmenovanými skupinami (viz solidární demonstrace a aktivity romských organizací). Deskripce pozic jednotlivých aktérů a jejich vztahů je nakonec připomenutím, že konkrétně pro společenskou pozici Romů se nelze spokojit

s dichotomií „majorita vs. minorita“, ale že je nutné uvažovat o komplexnějších mocenských hierarchiích, včetně vztahu mezi různými – a různě rasizovanými – skupinami obyvatel.

Popis událostí zachycených na fotografiích

Na konci února 2023 během slavnostního poděkování neziskovým organizacím a dobrovolníkům demonstrovali zástupci dobrovolnické skupiny Iniciativy Hlavák. Svým happeningem uvnitř nádražní haly a také ve venkovních prostorech před ní chtěli demonstrovat, mezi nimiž byla také bývalá ombudsmanka Anna Šabatová a romský aktivista Jozef Miker, upozornit na nerovné a nehumánní zacházení s romskými uprchlíky z Ukrajiny. „[P]oprve jsme jako dobrovolníci museli čelit tomu, že k uprchlíkům bylo přistupováno dvojím metrem na základě jejich etnika,“ řekla předsedkyně Iniciativy Hlavák Anežka Gündogdu ve svém proslovu (Rychlíková, zewlakk Vrabec 2023).

Bezprostředně po smrti mladého Roma Nikolase Dirdy v Brně (10. června 2023) vyzvala na sociálních sítích jeho kamarádka Žaneta Plachetková k pokojné demonstraci s požadavkem řádného vyšetření případu. Nahlášenou brněnskou akci nakonec pod tlakem neziskových organizací a Lucie Fukové, vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny, zrušila (Běťák 2023): „Bojím se toho, že kdyby se ta demonstrace uskutečnila, tak by pak vznikly fatální následky. Přišli by tam takoví lidé, že bychom to nebyli schopni uhlídat. Já se přece nemůžu a ani nechci ztotožňovat s šířením nenávisti,“ uvedla Plachetková na sociálních sítích (Romea.cz 2023c). Reagovala taky na to, že se případu chopili zástupci dezinformační scény, včetně například pravicově extrémistického hnutí Slušní lidé, jež otevřeně vystupovalo proti ukrajinským uprchlíkům.

Po události se nicméně přesto uskutečnilo několik akcí a demonstrací s cílem pietně uctít památku Nikolase Dirdy a současně odmítnout princip kolektivní viny všech Ukrajinců. Ve stejný den se uskutečnilo setkání před Janáčkovým divadlem v Brně a na Staroměstském náměstí v Praze. Brněnského shromáždění, které organizoval Jozef Daniel, vedoucí iniciativy Brno tým, se zúčastnilo asi tisíc účastníků, převážně Romů. Vedle vzpomínky na Nikolase Dirdu zazněla také kritická slova proti vládě a přístupu k ukrajinským uprchlíkům. Situaci museli uklidňovat částečně i organizátoři. „Romové jsou dlouhodobě považováni za méněcennou kategorii v ČR. Dneska, i když měl pietní akt proběhnout v poklidu, tak slyšíme nějaké emoce, ale ty jsou logické,“ vysvětloval v televizní reportáži z akce Tomáš Ščuka, člen Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (Veselý 2023).

V Praze se ve stejný den na akci sešlo asi čtyřicet romských a ukrajinských účastníků, mezi nimi také Karel Karika, radní v Ústí nad Labem, Anna Chválová, referentka pro národnostní menšiny a integraci cizinců na Praze 4, Lucie Fuková,

nebo aktivisté Gwendolyn Albert a Jozef Miker (iROZHLAS 2023). Akce proběhla ve spolupráci s Klárou Šimáčkovou Laurenčíkovou a Velvyslanectvím Ukrajiny v Praze. Lucie Fuková na sociálních sítích akci komentovala: „Dnešní pietní setkání ukázalo, že i v těžkých časech můžeme stát bok po boku a vyjadřovat naše pocity a myšlenky v klidu a respektu“ (tamtéž).

V červenci byly svolány další demonstrace. První z nich organizoval romský aktivista David Mezei, který v minulosti vystoupil spolu s pravicovými extremisty např. na demonstraci proti vládním opatřením spojeným s pandemií onemocnění COVID-19 v roce 2021 (Ryšavý 2021). Na červencové Demonstraci za mír a bezpečnost vedle Mezeie vystoupil také např. Miroslav Tancoš, předseda dnes již rozpuštěné Romské demokratické strany, který otevřeně mluvil o tom, že ukrajinští uprchlíci hanobí český romský národ (Ryšavý 2023a). Účastníci také vyjadřovali nesouhlas se současnou vládou Petra Fialy. Mezi řečníky se objevil také Denis Novák z Aliance Kulatého stolu, organizace spřízněné s Dělnickou stranou sociální spravedlnosti (DSSS). Demonstrace vyvolala znepokojení jednak pro spojení romských organizátorů s příznivci neonacistického hnutí, jednak proto, že samotní romští organizátoři jsou mezi některými Romy vnímáni jako dezinformátoři podněcující k nenávisti ve společnosti (Banga 2023a).

Na druhý den svolala do Prahy Beata Krusic demonstraci na podporu práv Romů a proti vládě, která začala konfliktem mezi organizátory a dvěma účastníky označenými za příznivce DSSS. Po konfliktu organizátoři rozhodli, že tito účastníci na akci můžou zůstat, ale nedostanou prostor promluvit. V rámci demonstrace byla před Úřadem vlády vyvěšená česká a romská vlajka, a také vlajka Evropské unie. Na akci vystoupil například Jan Houška, který spolupracoval s televizí jako casting manager na několika filmech s romskou tematikou. Ve svém projevu mj. řekl: „Když se podíváme na českou vlajku, měli bychom v ní vidět i tu romskou. Ta vlajka tam patří, protože jsme součástí České republiky. [...] Chceme mít stejnou hrdost, až budeme zvedat českou vlajku, jako když budeme zvedat romskou.“ Houška ve svém projevu dále uvedl, že účastníci akce se nechťejí vymezovat proti jiným národům. „Nebudeme říkat ‚táhněte Ukrajinci‘. My jsme to totiž zažili. Přes třicet let jsme to poslouchali,“ řekl (iDNES.cz 2023).

V obecně napjaté společenské atmosféře došlo v červenci 2023 ke konfliktu mezi romskými a moldavskými obyvateli žijícími na sídlišti v Krupce. Incident řešený policií podnítil ke svolání demonstrace Romů přímo na krupském sídlišti Maršov. Část řečníků vyjádřila zklamání, že nevystoupil představitel policejních složek, aby incident a postup šetření policie objasnil. Část účastníků demonstrace se pak vydala směrem k policejní služebně, část pak demonstrovala před panelákem, ve kterém bydleli Moldavané (Ryšavý 2023b). Na této akci lze přitom sledovat určité paralely k dřívějším demonstracím, které v Krupce proběhly na přelomu nultých a desátých let (Romea TV 2009; ČTK, Holcnerová 2011; Kostlán 2012). Konkrétně heslo: „My jsme tady doma“ ze strany Romů (Gavriněv 2023)

připomnělo demonstraci DSSS z dubna 2011, kdy naopak neonacisté pokřikovali na Romy: „Táhněte domů, to je naše země“ (ČTK, Holcnerová 2011). Jsme tedy svědky situačního posunu v pozici Romů, kteří známými hesly akcentují svoje společenské přináležení a opírají je o vymezení se vůči jiné skupině obyvatel. I vzhledem k tomu, že mezi demonstrujícími byli i Romové z jiných míst než z Krupky, je nutné vnímat tento důraz na přináležení na úrovni celospolečenské. Jsou to tak samotní Romové, kteří se vymezují vůči pozici „věčných outsiderů“. I v návaznosti na to lze celou situaci chápat jako finální připomínku komplexity sledovaných společenských pozic a jejich vztahovosti, včetně zrádnosti bipolárního chápání procesů sekuritizace.

Jan Ort, Renata Berkyová

Zdroje

- van Baar, H., Ivasiuc, A., Kreide, R. 2019. The European Roma and their securitization: Contexts, junctures, challenges. In: van Baar, H., Ivasiuc, A., Kreide, R. (eds.). *The securitization of the Roma in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, 1–25.
- Banga, P. 2023a. Komentář: Falešný prorok Mezei a romská elita. *Romea, o. p. s.*, 13. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/komentar-falesny-prorok-mezei-a-romska-elita/> [cit. 16. 12. 2023].
- Banga, P. 2023b. Patrik Banga: A kdo myslí na romské poplivané děti? Na ty se plive už od revoluce, pane Rakušane. *Romea, o. p. s.*, 8. 6. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/patrik-banga-a-kdo-mysli-na-romske-poplivane-deti-na-ty-se-plive-uz-od-revoluce-pane-rakusane/> [cit. 16. 12. 2023].
- Bastlová, M. 2023. Uhlová: Romové riskují, že si znepřátelí lidi, kteří se jich zastávali. *Seznam zprávy*, 20. 7. [online]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-uhlova-romove-riskuji-ze-si-znepreateli-lidi-kteri-se-jich-zastavali-234343> [cit. 16. 12. 2023].
- Běťák, A. 2023. Dobře, že Romové demonstraci v Brně zrušili, říká tajemnice pro romské záležitosti. *Právo/Novinky.cz*, 15. 6. [online]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-dobre-ze-romove-demonstraci-v-brne-zrusili-rika-tajemnice-pro-romske-zalezitosti-40434765> [cit. 16. 12. 2023].
- Biben, M. 2023. Co je za napětím mezi menšinami? Ukrajinci mohou vnímat Romy jako Česi před 20 lety, „pomáhá“ i Rusko. *Hospodářské noviny*, 11. 7. [online]. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67222680-co-je-za-napetim-mez-i-mensinami-ukrajinci-mohou-vnimat-romy-jako-cesi-pred-20-lety-bdquo-pomaha-ldquo-i-rusko> [cit. 16. 12. 2023].
- Bikár, F., Samko, R., Nádvořík, R., Círok, L. 2023. „Romové, já rozumím vašemu obyčejnému naštvání a strachu,“ řekl ve veřejné debatě se zmocněnkyněmi ministr vnitra Vít Rakušan. *Romea, o. p. s.*, 16. 8. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/romea-tv/verejna-debata-s-ministrem-vnitra-zmocnenkynemi-vlady-a-zastupcem-ukrajinske-mensiny-o-bezpecnostni-situaci-v-cr/> [cit. 16. 12. 2023].
- ČTK 2023. Smrt Roma v Brně: Státní zástupce obžaloval Ukrajince z vraždy a ublížení na zdraví, hrozí mu 18 let. *Romea, o. p. s.*, 24. 10. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/smrt-roma-v-brne-statni-zastupce-obzaloval-ukrajince-z-vrazdy-a-ublizeni-na-zdravi/> [cit. 16. 12. 2023].

- ČTK, Holcnerová, H. 2011. V Krupce se opět za asistence policie naparovali neonacisté. *Deník Referendum*, 9. 11. [online]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/9995-v-krupce-se-opet-za-asistence-policie-naparovali-neonaciste> [cit. 16. 12. 2023].
- Gavriněv, V. 2023. Napětí sílí. „My jsme tady doma,“ křičeli Romové na Ukrajině v Krupce. *Seznam zprávy*, 19. 7. [online]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-napeti-sili-my-jsme-tady-doma-kriceli-romove-na-ukrajince-v-krupce-234285> [cit. 16. 12. 2023].
- Houška, J. 2023. Jan Houška: Uplatnění kolektivní viny? A od koho myslíte, že se to Romové naučili? *Romea, o. p. s.*, 5. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/jan-houska-uplatneni-kolektivni-viny-a-od-koho-myslíte-ze-se-to-romove-naucili/> [cit. 16. 12. 2023].
- iDNES.cz, 2023. Chybí nám pocit bezpečí. Romové před Úřadem vlády demonstrovali za mír. *iDNES.cz*, 13. 7. [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/demonstrace-romove-protest-ukrajinci-mir-bezpecnost-urad-vlady.A230713_145952_domaci_hovo [cit. 16. 12. 2023].
- Interview ČT24, 2023. Romové se cítí ohroženi, říká novinář Banga. Podle něj je potřeba vysvětlování a uklidňování. *Česká televize*, 22. 7. [online]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/romove-se-citi-ohrozeni-rika-novinar-banga-podle-nej-je-potreba-vysvetlovani-a-uklidnovani-3990> [cit. 16. 12. 2023].
- iROZHLAS, 2023. Pieta i nesouhlas s vládou. Vzpomenout na mrtvého romského mladíka přišlo v Brně asi tisíc lidí. *Český rozhlas*, 17. 6. [online]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/pieta-romove-ukrajinci-brno-vrazda_2306171857_aur [cit. 16. 12. 2023].
- Karika, K. 2023. Někteří Romové se nyní chovají stejně jako neonacisté, odsuzují jiné etnikum kvůli činům jednotlivců. *Romea, o. p. s.*, 13. 6. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/karel-karika-nekteri-romove-se-nyni-chovaji-stejne-jako-neonaciste-odsuzuji-jine-etnikum-kvuli-cinum-jednotlivcu/> [cit. 16. 12. 2023].
- Korityáková, D. 2023. Vražda v Brně rozdělila i Romy: Cizí chrání, nám ubližují, útočí zpěvačka. Sklidila kritiku. *Prima CNN*, 14. 6. [online]. Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/romska-zpevacka-se-drsne-zastala-zesnuleho-v-brne-pustila-se-do-faly-dockala-se-odsouzeni-353919> [cit. 16. 12. 2023].
- Kostlán, F. 2012. Krupka: Demonstrace proti vyhláске nebude, město umístí na sídliště lavičky a dětské hřiště. *Romea, o. p. s.*, 21. 8. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/krupka-demonstrace-proti-vyhlasce-nebude-mesto-umisti-na-sidliste-lavicky-a-detske-hriste> [cit. 16. 2. 2023].

- Miko, J. 2023. Jaroslav Miko: Romové, nevěřte těm, kteří hlásají, že nenávist přinese Romům v Česku bezpečí! *Romea, o. p. s.*, 3. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/jaroslav-miko-romove-neverte-tem-kteri-hlasaji-ze-nenavist-prinese-ceskym-romum-v-cesku-vetsi-bezpeci/> [cit. 16. 12. 2023].
- Pospíšil, F. 2022. Barva kůže výrazně rozhoduje o formě pomoci ukrajinským migrantům, říká antropolog Pospíšil. *A2larm.cz*, 18. 5. [online]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/05/barva-kuze-vyrazne-rozhoduje-o-forme-pomoci-ukrajinskym-migrantum-rika-antropolog-pospisl/> [cit. 16. 12. 2023].
- Romea.cz, 2023a. Romský a ukrajinský člen Rady vlády pro národnostní menšiny vyzvali vládu, aby nepodceňovala současnou napjatou situaci. *Romea, o. p. s.*, 11. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/romsky-a-ukrajinsky-clen-rady-vlady-pro-narodnostni-mensiny-vyzvali-vladu-aby-nepodcenovala-soucasnou-napjatou-situaci/> [cit. 16. 12. 2023].
- Romea.cz, 2023b. Ukrajinci z bílého Tranzitu v Přerově nepředali Romku. Autorku příspěvku policie podezívá z šíření poplašné zprávy. *Romea, o. p. s.*, 12. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/ukrajinci-z-bileho-tranzitu-v-prerove-nepredali-romku-autorku-prispevku-policie-podezira-z-sireni-poplasne-zpravy/> [cit. 16. 12. 2023].
- Romea.cz, 2023c. VIDEO: Sobotní plánovaná demonstrace v Brně je zrušená! Následky by mohly být fatální, řekla pořadatelka. *Romea, o. p. s.*, 14. 6. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/sobotni-planovana-demonstrace-v-brne-je-zrusena/> [cit. 16. 12. 2023].
- Romea.TV, 2009. Demonstrace Romů v Krupce proti neonacismu. *Romea, o. p. s.*, 26. 4. [online]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=NHhRFOHnC74> [cit. 16. 12. 2023].
- Rozstřel, 2023. Zástupce Romů: Ukrajinci nás vytlačují z ubytoven. Proč nevystoupil premiér? *iDNES.cz*, 12. 7. [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozstrel-nikola-taragos-romove-ukrajinci-ubytovny.A230712_151650_domaci_vov [cit. 16. 12. 2023].
- Rychlíková, A. 2022. S čím se setkávají romští uprchlíci? Výzkum dokládá, že je trápí nedostatek a třetina zažila diskriminaci. *A2larm.cz*, 1. 8. [online]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/08/s-cim-se-setkavaji-romsti-uprchlici-vyzkum-doklada-ze-je-trapi-nedostatek-a-tretina-zazila-diskriminaci/> [cit. 16. 12. 2023].
- Rychlíková, A., zewlakk Vrabec, P. 2023. Dobrovolníci a dobrovolnice z Iniciativy Hlavák v den výročí války upozornili na diskriminaci romských uprchlíků. *A2larm.cz*, 25. 2. [online]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2023/02/dobrovolnici-a-dobrovolnice-z-iniciativy-hlavak-v-den-vyroci-valky-upozornili-na-diskriminaci-romskych-uprchliku/> [cit. 16. 12. 2023].
- Ryšavý, Z. 2021. David Mezei opět na scéně. Tentokrát se po boku extremistů z DSSS a dalších odpůrců protiepidemických opatření objevil na

demonstraci na Letné. *Romea*, o. p. s. 29. 11. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/david-mezei-opet-na-scene-tentokrat-se-po-boku-extremistu-z-dsss-a-dalsich-odpurcu-protiepidemickych-opatreni-objevil-na>

Ryšavý, Z. 2022. Nafouknutá bublina kolem Romů s maďarskými pasy splaskla. Z více jak 5 tisíc prověřovaných mělo maďarský pas pouze 150 uprchlíků. *Romea*, o. p. s., 11. 6. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/nafouknuta-bublina-kolem-romu-s-madarskymi-pasy-splaskla-z-vice-jak-5-tisic-proverovanych-melo-madarskych-pas-pouze-150/> [cit. 16. 12. 2023].

Ryšavý, Z. 2023a. Asi 70 lidí se sešlo na demonstraci Davida Mezeie před Úřadem vlády. Nesudte Romy podle extremisty Mezeie, vzkázal po demonstraci majoritě Jaroslav Miko. *Romea*, o. p. s., 12. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/asi-70-lidi-se-seslo-na-demonstraci-davida-mezeie-pred-uradem-vlady-nesudte-romy-podle-extremisty-mezeie-vzkazal-po-demonstraci-majorite-jaroslav-miko/> [cit. 16. 12. 2023].

Ryšavý, Z. 2023b. Cizinci měli podle místních obtěžovat romské děti v Krupce. Nebyli to Ukrajinci, říká policie a vyvrací sexuální podtext. Šlo o napadení mezi několika osobami, dodává. Desítky Romů demonstrovaly před policejní stanicí. *Romea*, o. p. s., 17. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/cizinci-meli-obtezovat-romske-deti-v-krupce-nebyli-to-ukrajinci-desitky-romu-demonstrovaly-v-nedeli-vecer-pred-policejni-stanici/> [cit. 16. 12. 2023].

Ryšavý, Z. 2023c. Cizinec v Brně zaútočil nožem na skupinu lidí, údajně kvůli hudbě. Jeden mladík útok nepřežil. Na místě vzniká pietní místo. *Romea*, o. p. s., 11. 6. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/cizinec-v-brne-zautocil-nozem-na-skupinu-lidi-udajne-kvuli-hudbe-jeden-mladik-utok-neprezil-na-miste-vznika-pietni-misto/> [cit. 16. 12. 2023].

Ryšavý, Z. 2023d. Desítky Romů poklidně protestovaly před policejní stanicí v Přerově a požadovaly prošetření případu napadení malé holčičky. Policie případ řeší, událostmi se zabývá i radnice. *Romea*, o. p. s., 11. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/desitky-romu-poklidne-protestovaly-pred-policejni-stanici-v-prerove-a-pozadovaly-prosetreni-pripadu-napadeni-male-holcicky-policie-pripad-resi/> [cit. 16. 12. 2023].

Ryšavý, Z. 2023e. Na sociálních sítích se šíří videa z útoku několika Romů na dům v Krupce nebo Romů v noci hledající Ukrajince v Brně. Co na to říkají Romové? Zeptali jsme se! *Romea*, o. p. s., 19. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/na-socialnich-sitich-se-siri-video-z-utoku-n nekolika-romu-na-dum-v-krupce-nebo-romu-v-noci-hledajici-ukrajince-v-brne-co-na-to-rikaji-romove-zeptali-jsme-se/> [cit. 16. 12. 2023].

- Ryšavý, Z. 2023f. Novobydžovský Bruce Lee: Banální postrčení komentuje ministr vnitra, CNN Prima News živě píše o dalším drsném střetu mezi Romy a Ukrajinci. *Romea, o. p. s.*, 29. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komunity/novobydzovsky-bruce-lee-banalni-postrceni-komentuje-ministr-vnitra-cnn-prima-news-lzive-pise-o-dalsim-drsnem-stretu-mezi-romy-a-ukrajinci/> [cit. 16. 12. 2023].
- Ryšavý, Z. 2023g. Romové opět posílají fotky, jak pracují! Urazily je výroky Miroslavy Němcové a Jiřího Čunka. Ohradila se i zmocněnkyně pro lidská práva Laurenčíková. *Romea, o. p. s.*, 29. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/romove-opet-posilaji-fotky-jak-pracuji-urazili-je-vyroky-miroslavy-nemcove-a-jiriho-cunka-ohradila-se-i-zmocnenkyne-pro-lidska-prava-laurencikova/> [cit. 16. 12. 2023].
- Ryšavý, Z., Samko, R. 2023. Napětí v Pardubicích. Po konfliktu mezi Romy a trojicí Ukrajinců byl zraněn nožem v obličejí mladý Rom, policie zadržela podezřelé. *Romea, o. p. s.*, 2. 7. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/napeti-v-pardubicich-po-konfliktu-mezi-romy-a-trojici-ukrajincu-byl-zranen-nozem-v-obliceji-mlady-rom-policie-zadrzela-podezrele/> [cit. 16. 12. 2023].
- Samko, R., Bikár, F., Ryšavý, Z. 2023. VIDEO: Ministr spravedlnosti debatoval s Romy v Brně. Odmítl obvinění z rasové justice. Jak reagoval na otázky o propuštění obviněného z vraždy Roma? *Romea, o. p. s.*, 31. 8. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/domaci/video-ministr-spravedlnosti-debatoval-s-romy-v-brne-odmitl-obvineni-z-rasove-justice-jak-reagoval-na-otazky-o-propusteni-obvineného-z-vrazdy-roma/> [cit. 16. 12. 2023].
- Shmidt, V., Jaworsky, B. N. 2022. The Ukrainian refugee “crisis” and the (re)production of whiteness in Austrian and Czech Republic politics. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*. 16 (2): 104–130.
- Slačálek, O. 2023. Toto není český Floyd. Romové a cesta postkoloniální teorie do střední Evropy. *Romano džaniben* 30 (1): 119–131.
- Stejskalová, E. 2023. Politoložka Edita Stejskalová v reakci na protiromské výroky politiků: Ministr Jurečko, ministr Rakušane, senátorka Němcová, senátore Čunku, neplivejte nám na Ústavu. *Romea, o. p. s.*, 2. 8. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/politolozka-edita-stejskalova-v-reakci-na-protiromske-vyroky-politiku-ministre-jurecko-ministre-rakusene-senatorke-nemcova-senatore-cunku-neplivejte-nam-na-ustavu/> [cit. 16. 12. 2023].
- Svoboda, T. 2022. U nádraží v Brně zůstává 30 ukrajinských Romů. Kočují Evropou a vrací se. *Seznam zprávy*, 14. 5. [online]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-u-nadrazi-v-brne-zustava-30-ukrajinskych-romu-mesto-vola-na-pomoc-vladu-202183> [cit. 16. 12. 2023].

- Ščuka, T., Mižigár, M. 2023. Romy nešťvou Ukrajinci, ale každodenní a všudypřítomný anticiganismus. *Romea, o. p. s.*, 15. 6. [online]. Dostupné z: <https://romea.cz/cz/komentare/romy-nesťvou-ukrajinci-ale-kazdodenni-a-vsudypritomny-anticiganismus/> [cit. 16. 12. 2023].
- Uhlová, S. 2023a. S Ukrajinci byste neměnili. *A2* (20). [online]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2023/20/s-ukrajinci-byste-nemenili> [cit. 16. 12. 2023].
- Uhlová, S. 2023b. Tři měsíce po Lex Ukrajina 5: běženci jsou v pasti a sociální pracovníci v háji. *A2larm.cz*, 20. 10. [online]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2023/10/tri-mesice-po-lex-ukrajina-5-bezenci-jsou-v-pasti-a-socialni-pracovnici-v-haji/> [cit. 16. 12. 2023].
- Veselý, M. 2023. Na pietě za zavražděného Roma promluvil i jeho kamarád. Ministra Blažka slova pobouřila. *Prima CNN*, 17. 6. [online]. Dostupné z: <https://cnn.iprima.cz/na-piete-za-zavrazdeneho-roma-promluvil-i-jeho-kamarad-ministra-blazka-slova-pobourila-354234> [cit. 16. 12. 2023].
- Vinohradská 12, 2023. Rozzlobení Romové. Vládní tým nemusí k uklidnění situace stačit, expertka varuje před radikalizací. *Český rozhlas*, 25. 7. [online]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vinohradska-12-romove-ukrajinci-napeti-demonstrace-radikalizaceextremismus_2307250600_nel [cit. 13. 8. 2023]
- Walach, V. 2022. Záleží na romských životech? Ukrajinstí uprchlíci a naše rasová smlouva. *Migraceonline.cz*, 7. 11. [online]. Dostupné z: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/zalezi-na-romskych-zivotech-ukrajinsti-uprchlici-a-nase-rasova-smlouva> [cit. 16. 12. 2023].
- Zabloudilová, T. 2022. Spolek Vesna: Pomáháme Ukrajinkám, Romkám, i Češkám. Těto zemi zoufale chybí plán, co bude s uprchlíky dál. *A2larm.cz*, 17. 6. [online]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2022/06/spolek-vesna-pomahame-ukrajinkam-romkam-i-ceskam-teto-zemi-zoufale-chybi-plan-co-bude-dal-s-uprchliky/> [cit. 16. 12. 2023].
- Zubáková, D. 2023. Nepokoje Romů po smrti Nikolase: jak je vidí Romka z „Bronxu“? *A2larm.cz*, 23. 6. [online]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2023/06/nepokoje-romu-po-smrti-nikolase-jak-je-vidi-romka-z-bronxu/> [cit. 16. 12. 2023].

24. 2. 2023 | Hlavní nádraží Praha | Demonstrace Iniciativy Hlavák během slavnostní akce pražského Magistrátu na Hlavním nádraží | Foto: Petr zewlakk Vrabc

24. 2. 2023 | Hlavní nádraží Praha | Demonstrace Iniciativy Hlavák během slavnostní akce pražského Magistrátu na Hlavním nádraží | Ochranka slovně útočí na demonstranty | Foto: Petr zewlakk Vrabec

24. 2. 2023 | Hlavní nádraží Praha | Demonstrace Iniciativy Hlavák během slavnostní akce pražského Magistrátu na Hlavním nádraží | V popředí Jozef Miker | Foto: Petr zewlakk Vrabc

17. 6. 2023 | Staroměstské náměstí Praha | Demontrace k vyjádření solidarity a vzájemné úcty | Foto: Petr zewlakk Vrabec

17. 6. 2023 | Staroměstské náměstí Praha | Demonstrace k vyjádření solidarity a vzájemné úcty | Foto: Petr zewlakk Vrabec

12. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace za mír a bezpečnost | V saku Miroslav Tancoš | Foto: Petr zewlakk Vrabc

12. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace za mír a bezpečnost | Foto: Petr zewlakk Vrabc

12. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace za mír a bezpečnost | U mikrofonu David Mezei | Foto: Petr zewlakk Vrabc

13. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace na podporu práv Romů a proti vládě | Transparenty s nápisy Pomáhat a chránit bez rozdílu; Dost měření dvojitým metrem | Foto: Petr zewlakk Vrabc

13. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace na podporu práv Romů a proti vládě | Demonstranti s transparenty | Foto: Petr zewlakk Vrabc

13. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace na podporu práv Romů a proti vládě | Konflikt mezi organizátory a dvěma příznivci DSSS | Foto: Petr zewlakk Vrabc

13. 7. 2023 | Úřad vlády ČR, Praha | Demonstrace na podporu práv Romů a proti vládě | U mikrofonu Jan Houška | Foto: Petr zewlakk Vrabc

18. 7. 2023 | Krupka | Demontrace na sídlišti Maršov | Foto: Petr zewlakk Vrabec

18. 7. 2023 | Krupka | Demonstrace na sídlišti Maršov | Foto: Petr zewlakk Vrabc

18. 7. 2023 | Krupka | Demonstranti před budovou policejní služebny | Foto: Petr zewlakk Vrabec

18. 7. 2023 | Krupka | Demontrace na sídlišti Maršov | Foto: Petr zewlakk Vrabec